

Spaarwijs: Een interactief lesprogramma over omgaan met geld voor vmbo'ers

Artikel: Amagir, A., Groot, W., Maassen van Den Brink, H., & Wilschut, A. (2019). SaveWise: The design of a financial education program in The Netherlands. *Citizenship, Social and Economics Education*, 18(2), 100-120.

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2047173419870053>

Het artikel in het kort

Met behulp van twee scholen (in Haarlem en Rotterdam) ontwikkelden de onderzoekers lesmateriaal over omgaan met geld voor de onderbouw van het vmbo. In het materiaal ligt de nadruk op praktische opdrachten, die gerelateerd zijn aan onderwerpen in de echte wereld. Er is veel ruimte voor reflectie en discussie. Ze lieten de leerlingen zelf nadenken over een spaardoel en vervolgens plannen maken om dit te realiseren. Ouders werden bij de lessen betrokken door thuiswerkopdrachten. Uit interviews met de leerlingen blijkt dat hun kennis, vaardigheden, houding en gedrag verbeterd zijn door de lessen.

Achtergrond

Financiële vaardigheden worden steeds meer gezien als noodzakelijk om deel te nemen aan de samenleving. Het financiële landschap wordt steeds complexer en de verantwoordelijkheid voor financiële beslissingen verschuift naar burgers. In Nederland maken financiële vaardigheden niet of nauwelijks deel uit van het schoolcurriculum. Financiële educatie is erop gericht om mensen te motiveren en in staat te stellen om goede financiële beslissingen te nemen. Eén van de doelen is om te zorgen dat mensen sparen. Hoewel de meeste mensen het belang van sparen onderkennen, heeft een op de vijf Nederlanders helemaal geen spaargeld, en een op de drie onvoldoende om financiële tegenvallers op te vangen. Er is tot nu toe weinig onderzoek gedaan naar de effecten van financiële educatie op financieel gedrag. En het onderzoek dat er is, geeft een gemengd beeld. Veel programma's blijken niet effectief te zijn. Dit onderzoek is bedoeld om te bepalen hoe een effectief financiële educatieprogramma voor vmbo-leerlingen eruitziet, dat ervoor zorgt dat de kennis, attitude, zelfvertrouwen en gedrag verbetert.

Het onderzoek

De onderzoekers ontwikkelde op iteratieve wijze een educatieprogramma. Tussen de verschillende fases hielden zij interviews met leerlingen, docenten en experts om het programma steeds verder te verbeteren. Ze richtten hun programma op de onderbouw van het vmbo, omdat deze groep steeds zelfstandiger wordt en steeds vaker financiële beslissingen moeten nemen. Bovendien blijkt deze groep minder verstandig financieel gedrag te vertonen dan leerlingen uit de hogere onderwijsniveaus. Het materiaal werd ontwikkeld met twee scholen (één in Haarlem en één in Rotterdam). Het lesprogramma richt zich op de NIBUD-competenties verantwoord uitgeven en sparen en plannen. Vier uitgangspunten stonden centraal bij de ontwikkeling van het programma:

1. Ervaringsleren. Leerlingen leren op basis van concreet gedrag, reflectie en het opdoen van nieuwe ervaringen. Dit zorgt ervoor dat ze geïnteresseerd zijn, dat het over hun persoonlijke situatie gaat en dat ze *het* geleerde in de echte wereld in de praktijk kunnen brengen.
2. Doelen stellen. De achterliggende gedachte is dat gedragsverandering het meest kansrijk is als het gericht is op het behalen van concrete, voldoende uitdagende doelen.
3. Gedragsinzichten. Specifiek het inzicht dat mensen kleine uitgaven vaak over het hoofd zien en onderschatten hoeveel geld hiermee gemoeid is.
4. Ouderbetrokkenheid. Uit onderzoek is bekend dat dit belangrijk is voor de ontwikkeling van attitudes van leerlingen.

De resultaten

Het uiteindelijke programma omvatte acht lessen van 50 minuten. Hierin komen de volgende onderwerpen terug:

1. Hoe kun je je droom realiseren?
2. Wat komt erin en wat gaat eruit?
3. Bewaar je geld!
4. De Latte Factor (of Red Bull Factor)
5. Hoe verdien je (meer) geld?
6. Hoe neem je een financiële beslissing?
7. Neem een beslissing, realiseer je droom!
8. Realiseer je droom!

De lessen bevatten verschillende didactische werkvormen, zoals het maken van een *mood board*, animatiefilmpjes met instructies en gesprekken met medeleerlingen, docenten en ouders. Uit de interviews die de onderzoekers met leerlingen hielden, blijkt dat zij op alle terreinen (kennis, vaardigheden, bewustzijn, houding, zelfvertrouwen en gedrag) een positief effect ervaren van de lessen.

Ze geven aan dat ze hebben geleerd hoe ze een persoonlijk budget moeten maken, een spaarplan moeten opstellen en verschillende manieren toepassen om minder geld uit te geven en meer geld te verdienen.

Conclusie

Het werken met een persoonlijk (spaar)doel is een goede manier om over geldzaken te leren. De nadruk op doen en op praktische, alledaagse voorbeelden wordt positief beoordeeld. Het visualiseren van een droom is een krachtige manier om leerlingen te verbinden aan hun doel. Dat geldt ook voor het bijhouden van spaargeld en het stimuleren van gesprekken met klasgenoten. Het helpt als het spaardoel concreet en het benodigde bedrag bekend zijn. Expliciete instructie voor de opdrachten, bijvoorbeeld via animatiefilmpjes, was effectief. De lessen gaven de leerlingen een gevoel van autonomie, hetgeen hun betrokkenheid vergrootte. Huiswerkopdrachten zijn een goede manier om ouders te betrekken. Dit werkt een positieve houding en positief gedrag ten aanzien van geld in de hand.

1. DOEL VAN HET ONDERZOEK

Een effectief lespakket over geldzaken ontwikkelen.

2. OPMERKELIJK

De Red Bull factor sprak leerlingen erg aan.

3. NUT

Geeft makers van lesmateriaal een aantal ingrediënten om programma's te ontwikkelen die een positief effect hebben op kennis, houding én gedrag.

4. BELANGRIJKSTE BEVINDING

Materiaal moet gericht zijn op doen (en minder op kennisontwikkeling). Dat zorgt ervoor dat leerlingen betrokken zijn en het aan hun eigen wereld kunnen koppelen.